

Менеджмент

УДК 001.89 (075.8)

Кустріч Лілія Олександрівна

*доктор економічних наук, професор,
доцент кафедри менеджменту*

Уманський національний університет садівництва

Кустрич Лилия Александровна

*доктор экономических наук, профессор,
доцент кафедры менеджмента*

Уманский национальный университет садоводчества

Kustrich Liliia

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Associate Professor of the Department of Management*

Uman National University of Horticulture

ORCID: 0000-0002-5048-4053

Альошкіна Людмила Петрівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту*

Уманський національний університет садівництва

Алёшкина Людмила Петровна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры менеджмента*

Уманский национальный университет садоводчества

Aleshkina Ljudmila

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Management*

Uman National University of Horticulture

ORCID: 0000-0002-1647-0141

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**
**МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ И
ПРОВЕДЕНИЯ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ**
**METHODOLOGICAL BASICS OF ORGANIZATION AND
CONDUCTION OF THE SCIENTIFIC RESEARCH**

Анотація. У статті розглянуто питання стосовно концептуальних основ організації та проведення наукових досліджень. Зазначено, що дослідження будь-якої сфери людської діяльності, в тому числі й наукової, підпорядковуються загальним закономірностям пізнавального процесу та реалізуються за допомогою методологічних регуляторів. У ході проведеного аналізу щодо специфіки формування дослідницької роботи, встановлено, що наукове дослідження має свої, тільки йому притаманні ознаки, що обумовлюються специфікою взаємодії досліджуваного суб'єкта та об'єкта, особливостями використовуваних засобів і способів досягнення ймовірних результатів тощо. Зазначено, що метою проведення наукових досліджень є визначення ключових категорій та принципів, а також формулювання теоретико-прикладних положень, які пояснюють природні й соціальні феномени. Визначено ключові методичні основи наукової діяльності. Зазначено, що при формуванні концептуальних основ організації наукових досліджень та проведення дослідницької роботи використовуються методи дивергенції, конвергенції та трансформації. На основі аналітики та критичного аналізу наукових джерел, у яких висвітлено питання методики наукових досліджень та планування дослідницької роботи, виокремлено та проаналізовано етапи організації та проведення наукового дослідження.

Проведений аналіз методології наукового дослідження вказує на необхідність подальшої розробки методологічних аспектів стосовно

організації та проведення наукових досліджень. Прискорення темпів розвитку теорії і практики вимагає не тільки подальшого вдосконалення традиційних методів наукового дослідження, а й розробки інноваційних форм наукової діяльності, застосування яких дало б змогу підвищити ефективність наукового дослідження. Саме тому вивчення та розробка проблематики щодо методології організації та проведення досліджень є неодмінною умовою ефективності науки та її оперативного втілення в практику наукового пізнання.

Ключові слова: наукове дослідження, наукова діяльність, науковий процес, організація дослідження, методологія.

Аннотація. В статье рассмотрен вопрос о концептуальных основах организации и проведения научных исследований. Отмечено, что исследования любой сферы человеческой деятельности, в том числе и научной, подчиняются общим закономерностям познавательного процесса и реализуются с помощью методологических регулятивов. В ходе проведенного анализа относительно специфики формирования исследовательской работы, установлено, что научное исследование имеет свои, только ему присущие признаки, которые оговариваются спецификой взаимодействия исследуемого субъекта и объекта, особенностями используемых средств и способов достижения возможных результатов и т.п. Указано, что целью проведения научных исследований является определение ключевых категорий и принципов, а также формулировка теоретико-прикладных принципов, которые объясняют природные и социальные феномены. Определены ключевые методические основы научной деятельности. Отмечено, что при формировании концептуальных основ организации научных исследований и проведении исследовательской работы используются методы дивергенции, конвергенции и трансформации. На основании аналитики и критического анализа научных

источников, в которых раскрыты вопросы методики научных исследований и планирования исследовательской работы, выделены и проанализированы этапы организации и проведения научного исследования.

Проведенный анализ методологии научного исследования указывает на необходимость дальнейшей разработки методологических аспектов по организации и проведению научных исследований. Ускорение темпов развития теории и практики требует не только дальнейшего совершенствования традиционных методов научного исследования, но и разработки инновационных форм научной деятельности, применение которых позволило бы повысить эффективность научного исследования. Именно поэтому изучение и разработка проблематики по методологии организации и проведения исследований является непременным условием эффективности науки и ее оперативного воплощения в практику научного познания.

Ключевые слова: *научное исследование, научная деятельность, научный процесс, организация исследования, методология.*

Summary. *The article deals with the question of the conceptual foundations of the organization and conduction of the scientific research. It is noted that the research of any sphere of human activity, including scientific, is subject to the general laws of the cognitive process and is implemented with the help of methodological regulations. During the analysis of the specifics of the formation of research work, it was established that scientific research has its own, unique and inherent features, stipulated by the specifics of the interaction of the subject and object under study, the features of the means and ways of achieving possible results, etc. It is indicated that the purpose of scientific research is to identify key categories and principles, as well as the formulation of theoretical and applied provisions that explain natural and social phenomena. The key methodological foundations of scientific activity has been defined. It is noted that during the*

formation of the conceptual foundations of the organization of scientific research and research work methods of divergence, convergence and transformation are being used.

On the basis of analysis and critical analysis of scientific sources, which covers the methodology of scientific research and research planning, the stages of organization and conduction of scientific research has been highlighted and analyzed. It is summarized that the analysis of the methodology of scientific research indicates the requirement for further development of methodological aspects on the organization and conduction of scientific research. The accelerating of development pace of theory and practice requires not only further improvement of traditional research methods, but also the development of innovative forms of scientific activity, the application of which would increase the effectiveness of scientific research. That is why the study and development of research methodology is a prerequisite for the effectiveness of science and its operational implementation in the practice of scientific knowledge.

Key words: *scientific research, scientific activity, scientific process, organization of research, methodology.*

Постановка проблеми. Дослідження будь-якої сфери людської діяльності, в тому числі й наукової, підпорядковуються загальним закономірностям пізнавального процесу та реалізуються за допомогою методологічних регулятивів. У той же час наукове дослідження має свої, тільки йому притаманні ознаки, що обумовлюються специфікою взаємодії досліджуваного суб'єкта та об'єкта, особливостями використовуваних засобів і способів досягнення ймовірних результатів тощо. Зазначений аспект вимагає уважного вивчення проблем методології організації та проведення наукового дослідження з метою адекватної оцінки певних явищ і процесів, а саме: сутності та змісту методологічних знань, їх рівня; співвідношення методики, методу і технології пізнання у процесі

дослідження; місця і ролі методологічних принципів у практиці наукової діяльності; розвитку методологічної культури дослідника й т. ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання методів, методики та методології проведення наукових досліджень вивчалось багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. Так, наприклад І.Г. Герасимов вважає, що наукове дослідження є «особливим видом логічно систематизованого міркування, яке будується на принципах логічної послідовності та несуперечності його складових» [1, с. 82]. «Логіка наукового дослідження забезпечує отримання такої множини фактів, узагальнення яких не лише мінімізує шанси виявлення логічної суперечності між ними, тим самим уможлиблюючи здійснення теоретичних узагальнень, але й отримання у їх підсумку нового знання, розширюючи, тим самим, коло відомого» указує Романенко О.Я. [2, с. 25].

Франк Волфс (Frank L.Y. Wolfs) метод наукових досліджень визначає як процес, за якого вчені у певному періоді часу прагнуть побудувати надійну теорію сутності певного об'єкта чи явища [3]. Романенко С.С. зазначає, що методика наукового дослідження – це система правил, прийомів, підходів до визначення явищ і закономірностей природи, суспільства, мислення, це спосіб досягнення певних результатів у науковому пізнанні й практичній діяльності [4, с. 78]. Мак Гроу-Хіл (McGraw-Hill) методику наукових досліджень трактує як сукупність стратегічних або формалізованих правил і процедур, які використовуються при здійсненні наукових досліджень для досягнення успішного результату [5]. Андрійчуком В.Г. встановлено, що «Методологія наукового дослідження – це сукупність методів, принципів та прийомів, що використовуються дослідником для пізнання предмета дослідження за їх певного співвідношення і субординації. Причому, методологію наукового дослідження можуть репрезентувати ті методи, принципи та прийоми

пізнання, які вже створені наукою й набули практичного використання в пізнавальній діяльності різних сфер об'єктивної реальності» [6, с. 93].

Мазаракі А.А. та ін. тлумачать методологію наукових досліджень як сукупність канонів, призначених управляти процесом одержання наукових знань, що ґрунтується на спостереженні, випробуванні, обґрунтуванні та розробці теорії [7, с. 42]. Конверський А.Є. та ін. зазначають, що «Результати наукових досліджень оцінюються тим вище, чим вищим є рівень науковості зроблених висновків та узагальнень, чим вони достовірніші та ефективніші. Крім того, ці результати мають створювати основу для нових наукових розробок» [8, с. 21].

Невирішені частини проблеми. На основі аналізу вищерозглянутих праць можна сказати, що питання сутності, методів та результатів наукових досліджень висвітлені досить глибоко та різнобічно. Але проведений нами критичний аналіз науково-літературних джерел свідчить про те, що наразі недостатньо вивчено питання стосовно дослідження проблематики формування методологічних основ організації і проведення наукових досліджень. Отож зазначений аспект породжує потребу у проведенні більш ґрунтовних досліджень у даному напрямку.

Метою статті є визначення та аналіз концептуальних основ організації і проведення наукових досліджень.

Теоретико-методологічною основою дослідження слугували наукові положення і праці вітчизняних, зарубіжних вчених щодо методики організації та проведення наукових досліджень. У ході висвітлення результатів дослідження було використано методику критичного аналізу даних, порівняльного аналізу, графічної інтерпретації, експертних оцінок, логічного узагальнення тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наукові дослідження – це потужне джерело нових знань, які трансформуються в новітні технології та продукти наукоємного виробництва, прискорюють зростання

продуктивності праці і темпів накопичення суспільного прибутку, сприяють підвищенню конкурентоспроможності суспільного виробництва [9, с. 2].

Проведення наукових досліджень – це завдання, що вимагає широкого кругозору і глибоких знань з економіки, менеджменту, соціології та інших дисциплін. Метою проведення наукових досліджень є визначення ключових категорій та принципів, а також формулювання теоретико-прикладних положень, які пояснюють природні й соціальні феномени. Логічне розуміння методології щодо організації й проведення наукових досліджень є домінантою наукового пізнання та дає змогу усунути суб'єктивізм при застосуванні неформальних методів, збалансувати застосування теоретичних і емпіричних методів, інтерпретувати отримані результати тощо.

Наукове дослідження означає постійний рух уперед і назад між теорією та спостереженням. Залежно від кваліфікації та інтересів науковця наукове дослідження може приймати одну з двох форм: індуктивне чи дедуктивне. В індуктивному дослідженні метою науковця є побудова теоретичних концепцій і виявлення закономірностей, спираючись на дані спостереження. У дедуктивному дослідженні метою науковця є тестування концепцій і виявлених закономірностей, відомих із теорії, спираючись при цьому на нові емпіричні дані. Індуктивне та дедуктивне дослідження є двома половинами дослідницького циклу, що постійно повторюється між теорією та спостереженнями. Дослідник не може виконувати індуктивне чи дедуктивне дослідження, якщо він не обізнаний як з теоретичними, так і з емпіричними компонентами дослідження.

Наукові дослідження можуть виконуватися у двох видах: теоретичному та емпіричному. Завданням теоретичного дослідження є розвиток абстрактних концепцій стосовно природних чи соціальних подій чи явищ, а також встановлення зв'язків між цими концепціями, тобто, створення теорій. Завдання емпіричного – тестування теоретичних

концепцій і зв'язків, щоб з'ясувати, наскільки добре вони відображають реалії навколишньої дійсності, відомі завдяки практиці, і подальше удосконалення на цій основі існуючих теорій. Із часом теорія стає все більш і більш точною (тобто все краще відповідає реаліям, які спостерігаються), і наука досягає зрілості [9, с. 4-5].

Виконання дослідницької роботи залежить від рівня володіння знаннями у сфері, в якій планується проведення дослідження, та теоретико-практичного уміння науковця правильно організувати, спланувати і виконати усі етапи дослідження. Кількість етапів наукового дослідження та їх зміст залежать від специфіки досліджуваного об'єкта, предмета та виду дослідження. «... слід раціонально будувати основну частину дослідження за принципом чергування етапів, коли кожна частина роботи (теоретична, методична, практична, аналітична) супроводжується вивченням літератури. Послідовне чергування етапів особливо необхідне, коли складність дослідження потребує розділити його на кількість самостійних частин. Дотримання послідовності етапів сприяє формуванню у дослідника вміння планування й організувати свою працю» [10, с. 26].

З-поміж наявної множини методів науковець не здійснює їх вибір випадковим чином, застосовуючи для реалізації власного дослідження ті з них, що можуть бути легітимовані теорією, яка необхідним чином постає в якості своєрідного концептуального фону пізнавальної діяльності науковця, визначаючи відповідну оптику погляду суб'єкта пізнання на проблему дослідження. Це разом з тим накладає деякі пізнавальні обмеження на процес дослідження та його результати, адже той чи інший метод дозволяє вивчити предмет не в усій його повноті та багатогранності, а виявляє лише ті його властивості, які можуть бути видимими через призму даного пізнавального інструменту. Водночас кількість різноманітних методів визначається і самою проблемою дослідження, а саме складністю предмета,

на який вона вказує, а також горизонтом прогнозу, який має бути реалізованим в межах того чи іншого дослідження [2, с. 29].

На основі аналітики та критичного аналізу наукових джерел [1; 3; 6-10], у яких висвітлено питання методики наукових досліджень та планування дослідницької роботи, можемо виділити наступні етапи організації та проведення наукового дослідження (рис.1):

– перший етап – підготовчий. Його метою є встановлення проблеми дослідження. Основним завданням дослідника на даному етапі є визначення сутності досліджуваного питання (проблеми), вирішення якого сприятиме вивченню теоретичної складової проблематики дослідження та вдосконалення його практичної частини. При цьому паралельно встановленню проблематики досліджуваного питання формується концепція дослідження. Концепція дослідження є цілісною, логічно пов'язаною системою поглядів, об'єднаних спільною ідеєю та спрямованих на досягнення цілей дослідження.

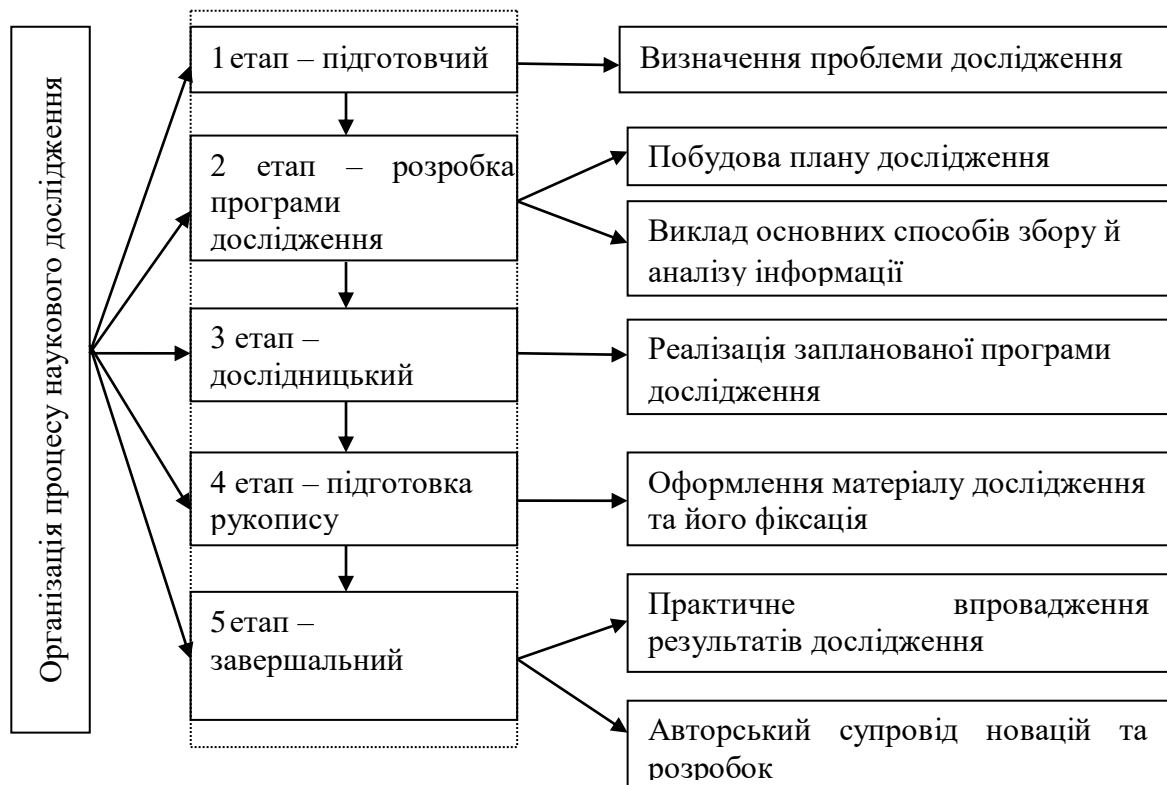

Рис. 1. Схема організації та проведення наукового дослідження

Джерело: складено на основі проведеного дослідження

Слід зазначити, що при формуванні концепції дослідження у практиці проведення наукових досліджень можна використовувати методи дивергенції, конвергенції та трансформації. Дивергенція використовується як метод розширення меж у пізнавальному процесі, спрямований на всеосяжний пошук ідей, підходів, напрямків, методів, що забезпечує досягнення цілей дослідження. До методів дивергенції відносяться: узагальнення наукової інформації; візуалізації та обговорення проблеми; аналіз формулювань і формування понятійного апарату; накопичення інформації та інвентаризація й аналіз різних сторін проблеми; аналітика підходів до вирішення проблеми. Конвергенція має на меті звуження меж дослідження. Звуження меж дослідження може ґрунтуватися на статистичних дослідженнях, розрахунках, наукових обґрунтуваннях, проектуванні тощо. Метод трансформації має на увазі зміну уявлення про проблему до такого вигляду, який є найбільш прийнятним для дослідження. Методами трансформації є: аналітичний підбір науково-практичної інформації проблематики; уточнення структури проблеми; ранжування наукових поглядів; вибір критеріїв або окремих елементів проблеми; підбір інформаційних джерел дослідження тощо.

Також на концепцію дослідження впливає наукова парадигма, яка на період проведення дослідження превалює у сфері науки. Наукова парадигма є сукупністю теоретичних і методологічних положень, ухвалених на певному етапі розвитку науки в наукових колах і таких, що використовуються в якості зразка чи моделі наукових досліджень, інтерпретації, оцінки і систематизації наукових даних для осмислення гіпотез і вирішення завдань у процесі наукового пізнання. Саме наукова парадигма визначає напрямок дослідження до того часу, поки накопичені знання не будуть суперечити загальноприйнятим і не буде сформовано нових знань, які б давали пояснення протиріччям, що виникли у процесі розвитку науки.

У ході визначення проблеми у дослідника формується загальне бачення картини дослідження. У більшості випадків саме на даному етапі вдається сформуванню робочої гіпотези, яка в процесі дослідження повинна бути доведена або спростована. Окрім того, на даному етапі дослідник виділяє об'єкт як основний елемент дослідження і предмет – властивості або характеристики предмета дослідження, що підлягають вивченню.

Отже, на першому – підготовчому етапі – дослідницька діяльність спрямована на отримання теоретичних знань та розробку практичних положень щодо вивчення мети та визначення проблематики питання. У якості мети дослідження повинні виступати достовірне вивчення предмета дослідження та отримання практично важливих результатів, а основою визначення проблематики питання є окреслення сфери та меж дослідницької роботи;

– другий етап – розробка програми дослідження. Основна частина програми дослідження повинна містити план дослідження і виклад основних способів збору й аналізу емпіричної інформації. При складанні плану дослідження слід чітко дотримуватися обраної теми і не виходити за її межі. Програма дослідження повинна містити викладені в логічній послідовності розділи, які відображають усі напрямки дослідження. У даному розділі зазначаються методи дослідження, показується зв'язок даних методів із цілями, завданнями та гіпотезами. При виборі методу дослідження потрібно зважати на можливості досягнення мети, зокрема на економічність та безпечність дослідницьких дій; враховувати морально-етичні та правові аспекти норм поведінки тощо;

– третім етапом наукового дослідження є реалізація запланованої програми дослідження. Цей етап, по-суті, є дослідницьким. Він складається не тільки із систематичного вивчення літератури за темою дослідження, статистичних відомостей та архівних матеріалів, а й передбачає виконання теоретичних та емпіричних досліджень, обробки даних, узагальнення та

аналізу результатів, пояснення нових отриманих фактів, аргументування та формулювання положень, висновків, практичних рекомендацій і пропозицій;

– четвертий етап включає в себе безпосереднє оформлення матеріалу дослідження – рукопису, шляхом фіксації його на папері або в електронній формі. При оформленні рукопису слід чітко визначити внутрішню структури роботи та дотримуватися її, при цьому певного уточнення можуть потребувати тема дослідження, назви розділів та підрозділів. Також чіткого структурування та оформлення потребують такі елементи рукопису, як список літератури й інтернет-джерел, графічних матеріалів, додатків.

Слід зазначити, що єдиного стандарту щодо компонування дослідницької праці не існує, і кожен автор обирає власний внутрішньо-логічний зв'язок між частинами рукопису таким чином, щоб повністю розкрити проблематику дослідження. Однак, слід зазначити, що наразі існує усталена й найбільш поширена структура розташування елементів рукопису в такій послідовності: титульний аркуш, зміст, вступ, розділи основної частини, висновки; список використаних джерел, додатки, допоміжні вказівники.

Оформлення конкретних елементів роботи (змісту [11-12], бібліографії [13], індексу УДК [14], JEL Classification [15] та ISBN [16]) має відповідати державним та міжнародним стандартам.

Загалом вимоги до оформлення результатів науково-дослідних робіт в Україні містить ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення» [17];

– п'ятий, завершальний етап наукового дослідження – практичне впровадження результатів проведеного дослідження у роботу підприємств (організацій, установ) та авторський супровід пропонованих новацій та розробок у процесі їх введення та реалізації.

Висновки. Отже, говорячи про методологічні основи організації та проведення наукових досліджень, слід зазначити, що всі рівні методичного забезпечення дослідження пов'язані між собою. Процес отримання нового знання не може забезпечуватися одним, навіть найважливішим, як здавалося б, методом, або будуватися на єдиному вченні. Не слід також розуміти під методологічними засадами певну множину окремих методів. Навпаки, вони є складним інтегруючим утворенням горизонтальних та вертикальних зв'язків, детермінованих сферою діяльності, її змістом, спрямованістю тощо. Результат наукового дослідження багато в чому залежить від уміння науковця (дослідника) розумно та цілеспрямовано використовувати в своїй діяльності різні методи і методологічні стратегії, враховувати відносність і умовність їх розмежування.

Аналіз методології наукового дослідження вказує на необхідність подальшої розробки методологічних проблем стосовно організації та проведення наукових досліджень. Прискорення темпів розвитку теорії і практики вимагає не тільки подальшого вдосконалення традиційних методів наукового дослідження, а й розробки інноваційних форм наукової діяльності, застосування яких дало б змогу підвищити ефективність наукового дослідження. Саме тому вивчення та розробка проблематики щодо методології організації та проведення досліджень є неодмінною умовою ефективності науки та її оперативного втілення в практику наукового пізнання.

Література

1. Герасимов И.Г. Структура научного исследования (философский анализ познавательной деятельности в науке). М.: Мысль, 1985. 215 с.
2. Романенко О.Я. Епістемологічний потенціал основних засобів наукового соціального прогнозування // Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2014. №42. С. 25-40.

3. Frank L.Y. Wolfs Scientific method. Department of Physics and Astronomy, University of Rochester, 2020. N4. 14627, USA. URL: <http://teacher.pas.rochester.edu/phylabs/appendixe/appendixe.html>
4. Романенко С.С. Методологія і методи наукового дослідження. К.: ІЕЕСУ, 2003. 257 с.
5. McGraw-Hill. What is the definition of scientific method? // Encyclopedia of Science and Technology, 2021. URL: https://www.answers.com/Q/What_is_the_definition_of_scientific_method
6. Андрійчук В.Г. Сутнісний аспект методології наукових досліджень // Економіка АПК, 2016. № 7. С. 87-93.
7. Мазаракі А.А. Економічні дослідження (методологія, інструментарій, апробація). К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. 296 с.
8. Конверський А.Є. Основи методології та організації наукових досліджень. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
9. Бхаттачарджи А., Ситник Н.І. Дослідження в соціальних науках: теорія і практика. США: «Університет Південної Флориди», Київ: «КПІ», 2020. 160 с.
10. Тулайдан В. Основи наукових досліджень. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2017. 282 с.
11. ДСТУ 8344:2015 Інформація та документація. Видання. Основні елементи. Терміни та визначення понять. URL: <http://shop.uas.org.ua/ua/informacija-ta-dokumentacija-bibliografichne-posilannja-zagal-ni-polozhennja-ta-pravila-skladannja.html>
12. ДСТУ 5034:2008 Інформація і документація. Науково-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. URL: <http://kyiv-heritage.com/sites/default/files.pdf>
13. ДСТУ 3582:2013 Інформація та документація. Бібліографічний опис скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги

- та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). URL:
http://lib.zsmu.edu.ua/upload/intext/dstu_3582_2013.pdf
14. ДСТУ 2395-2000 (ISO 5963:1985) Інформація та документація. Обстеження документа, встановлення його предмета та відбір термінів індексування. Загальна методика. URL:
http://ksv.do.am/GOST/DSTY_ALL/DSTU1/dstu_2395-2000.pdf
15. JEL Classification System. American Economic Association. 2021. URL:
<https://www.aeaweb.org/econlit/jelCodes.php>
16. ДСТУ 3017:2015 Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. URL: http://ksv.do.am/GOST/dstu_30_17-2015.pdf
17. ДСТУ 3008:2015 Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення. URL:
http://www.knmu.kharkov.ua/attachments/3659_3008-2015.PDF

References

1. Gerasimov I.G. *Struktura nauchnogo issledovaniya (filosofskij analiz poznavatel'noj deyatel'nosti v nauke)*. M.: Mysl', 1985. 215 s.
2. Romanenko O.Ya *Epistemolohichniy potentsial osnovnykh zasobiv naukovoho sotsialnoho prohnozuvannia // Visnyk KhNPU imeni H.S. Skovorody*, 2014. №42. S. 25-40.
3. Frank L.Y. Wolfs. *Scientific method*. Department of Physics and Astronomy, University of Rochester, 2020. N4. 14627, USA. URL:
<http://teacher.pas.rochester.edu/phylabs/appendixe/appendixe.html>
4. Romanenko S.S. *Metodolohiia i metody naukovoho doslidzhennia*. K.: IEESU, 2003. 257 s.
5. McGraw-Hill. *What is the definition of scientific method?* Encyclopedia of Science and Technology, 2021. URL:
https://www.answers.com/Q/What_is_the_definition_of_scientific_method

6. Andriichuk V.H. Sutnisnyi aspekt metodolohii naukovykh doslidzhen. *Ekonomika APK*, 2016. № 7. S. 87-93.
7. Mazaraki A.A. *Ekonomichni doslidzhennia (metodolohiia, instrumentarii, aprobatsiia)*. K.: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 2011. 296 s.
8. Konverskyi A.Ye. *Osnovy metodolohii ta orhanizatsii naukovykh doslidzhen*. K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2010. 352 s.
9. Bkhattacherdzhy A., Sytnyk N.I. *Doslidzhennia v sotsialnykh naukakh: teoriia i praktyka*. SShA: «Universytet Pivdennoi Floridy», Kyiv: «KPI», 2020. 160 s.
10. Tulaidan V. *Osnovy naukovykh doslidzhen*. Uzhhorod: DVNZ «Uzhhorodskyi natsionalnyi universytet», 2017. 282 s.
11. DSTU 8344:2015 *Informatsiia ta dokumentatsiia*. Vydannia. Osnovni elementy. Terminy ta vyznachennia poniat. URL: <http://shop.uas.org.ua/ua/informacija-ta-dokumentacija-bibliografichne-posilannja-zagal-ni-polozhennja-ta-pravila-skladannja.html>
12. DSTU 5034:2008 *Informatsiia i dokumentatsiia*. Naukovo-informatsiina diialnist. Terminy ta vyznachennia poniat. URL: <http://kyiv-heritage.com/sites/default/files.pdf>
13. DSTU 3582:2013 *Informatsiia ta dokumentatsiia*. Bibliografichniy opys skorochennia sliv i slovospoluchen ukraïnskoïu movoïu. Zahalni vymohy ta pravyla (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ). URL: http://lib.zsmu.edu.ua/upload/intext/dstu_3582_2013.pdf
14. DSTU 2395-2000 (ISO 5963:1985) *Informatsiia ta dokumentatsiia*. Obstezhennia dokumenta, vstanovlennia yoho predmeta ta vidbir terminiv indeksuvannia. Zahalna metodyka. URL: http://ksv.do.am/GOST/DSTY_ALL/DSTU1/dstu_2395-2000.pdf
15. JEL Classification System. American Economic Association, 2021. URL: <https://www.aeaweb.org/econlit/jelCodes.php>

16. DSTU 3017:2015 Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat. URL: http://ksv.do.am/GOST/dstu_30_17-2015.pdf
17. DSTU 3008:2015 Informatsiia ta dokumentatsiia. Zvity u sferi nauky i tekhniky. Struktura ta pravyla oformlennia. URL: http://www.knmu.kharkov.ua/attachments/3659_3008-2015.PDF